

Hollós Lajos

könyváránál Nagyvárodon megjelentek és kaphatók:

Nagybőti ájtatos ELMELKEDESEK a megváltó Jézus istenségéről, és néhány alkalmi szent beszéd, Papp Ferenc nagyváradi, megyei áldozás és szent szék jegyzőjétől. Ara 1 ft.

IMA. Ének zongora- vagy orgonakísérettel. Szerző Székács József. Ara 50 kr.

Kiadó a további ajánlatot egészen feleslegesnek találja a „MAGYAR SION” III. folyam első füzetében mondott könyvismerteti sorok után. 1044 (1)

300 forint jutalom

fizetnek annak, ki egy középkori oklevéles ügyvédnek, ki évekig pénzkézelt tiszt is volt, legjobb igazolmányokkal álltva van, a magyar, német és török nyelvet egyenlően bírja, valamely magán-intézmény, társulatnál, vagy aradalomnál akárhol a bonban, bérci czimú állandó tisztességes alkalmazást eszközöl.

További értekezést végezték bérmentes levelek. A. B. czim alatt Pestre, poste restante, intézendők f. é. április 15-éig. 1043 (1)

Cs. k. sz. tiszavidéki vasut.

HIRDETMEY

A legközelebbi debreceni országos vásár alatt 1865. évi április 10-étől bezárólag 30-ig a jelenleg Czegléd és Debreczen között közlekedő rendszeres személyvonatokon kívül naponként még egy második vegyes vonat fog közlekedni oly módon, hogy a Debreczenbe menendő este 8 óra 24 perccel Czeglédre; a Pest felé menendő pedig este 10 óra 29 perccel Debreczenből induland el.

Ezen intézkedés mellett a Pesttel való egyenes összeköttetés Debreczen felé: a Pestrel 5 óra 35 perccel déltátra, Pest felé pedig a Czeglédre Pestre 6 óra 29 perccel reggel elinduló vonatok által fog eszközöltetni. (2181) 1045 (1-3)

Az igazgatóság.

Legújabb és ismét tetemes pénzgyermenyekkel megbővített 2 millió 331.700 markás nagy pénzgyermeny SORSHUZAS,

melyben csupán csak nyeremények huzatnak ki, s szabad Hamburg város kormánya által biztosítva van.

- 1 eredeti állam-sorsjegy ára 3 1/2 ft.
2 fél " " " 3 1/2 "
8 negyed " " " 3 1/2 "
19.600 nyeremény közli következő nyeremények találatnak, ugymint:
200.000, 100.000, 50.000, 30.000, 20.000, 15.000, 7-szer 10.000, 2-er 8000, 2-szer 6000, 4-er 5000, 3-er 4000, 18-szor 3000, 50-szor 2000, 6-szor 1500, 6-szor 1200, 106-szor 1000, 106-szor 500, 106-szor 300, 106-szor 200, 8920-szor 92 stb. márka.

A huzás kezdete april 5 én.

A messze távolban ismert s általános kedvelt üzlet jelégem alatt „Isten adata Cohn-nál” már 19-szer a nagy sorsjegy, s legújabbban, azaz február 17-én, ismét a legnagyobb főnyeremény fizetett ki általam.

Pénzküldimékek ellátott vidéki megrendelések — legyenek azok bármennyű pénzben, vagy szabad markokban, — még a legtovábbra eső vidékre is, gyorsan a titoktartás mellett teljesítik. A hivatalos sorshuzási listástromok, valamint pénzgyermenyek, a huzás után azonnal megküldetnek. 1039(2-4)

Láz. Sams. Cohn, Banquier in Hamburg.

Előfizetési fölhívás

MAGYAR SAJTÓ

nagy politikai lap 1865-dik évi folyamára.

Előfizetési föltételek:

Postán küldve vagy Buda-Pesten házhoz hordatva:

- Évnyegyedre (április—június) 2 ft. 50 kr
Félévnyegyedre (április—szeptember) 5 " "
Három évnyegyedre (április—december) 7 " 50 "

Tíz előfizetett példányra gyűjtőinknek egy tisztelet-peldánnyal szolgálnak. A pénzes levelek bérmentes küldése kéretik. Azon t. cz. előfizetőink, kik az április 1-je utáni időre a régi áron fizettek elő, az előfizetési idő megjelölésénél által fognak kárpótoltatni. Pest, márczius 15-én 1865.

A Magyar Sajtó kiadó-hivatala.

(Pest, egyetem-utca 4-ik sz. a.)

VETŐMAGVAK.

HOFFMANN J.

Pesten, a Dunasoron, kis-hiduteza szögletén „az angol királynő” czimű szállodában, a „VETŐHEZ”

ajánlja nagy raktárát mindenféle gazdasági magvakból, ugymint: lőhere- és takarmányfű-magvakat stb., valódi hollandi és francia konyha-, kert- és főzelek-magvakat; fa-, juhar-, eger-, nyír-, veresfenyő-, lucfenyő-, erdei fenyő-, akác- és eperfa-magvakat stb., több száz faj legszébb virág-magvakat, ezek közt a valódi kitünő erduri ibolyákat, őzi rózsákat stb., valódi haartlemi virág-magvakat, legszébb gyöngyikeket. Ezeket kívül folyvást kaphatók: növényföldök, kuba-hárshejak és francia folyékony mézgek (faviszok) jutyános árakon. 1009 (3-3)

Árjegyzék ingyen szolgáltatik.

Előfizetési fölhívás

FÜLES BAGOLY

humorisztikus és satirikus

képes-hetilap 1865-iki folyamára.

Előfizetési föltételek:

(Buda-Pesten házhoz hordva, vagy vidékre postán küldve)

Egész évre (január—december) 4 ft. — Félévnyegyedre (január—június) 2 ft. — Negyedévre (április—június) 1 ft.

Tíz előfizetett példányra gyűjtőinknek egy tisztelet-peldánnyal kedveskedünk. A pénzes levelek bérmentes küldése kéretik.

A Füles Bagoly kiadó-hivatala.

(Pest, egyetem-utca 4-ik szám alatt.)

Kereskedők számára!

Belga tükörtablák minden megkívántató nagyságban, portálok-, kirakatok- és ablakokra, a legjutányosb árért kaphatók:

FORGÓ ISTVÁN

üveg- és tükör-kereskedésében

Pesten, a városház-utcában 1. sz. a.

Ugyanott a legnagyobb választékban kaphatók: mindennemű üvegtüretkek, olajfestvények, mosható arany-rámák (gömbölyűek, tojásalát és négyzetűek); továbbá arcz- és más egyéb képekre, fekete, barna (s aranyozott) rámák és aranyhalak. Epen ugy elfogadhatnak egész épületekre üvegezési munkákat, s azok a lehető legjutányosb árért teljesítetnek. 1046 (1-3)

Csődhirdetmény.

Marosvásárhelyt ürességbe jött zenekar-mesteri állomásra, — melyhez 200 a. é. forint évi fizetés, szabad szállás s a mellékes jövedelmek 1/3-od része van köteve, — csőd nyitattik.

Pályázandók zeneképesség, erkölcs és politikai magukviseléséről, hitelés bizonyítványokkal felszerelt folyamodványukat költésmentesen — ideig április 10-ik napjáig alulirt tanácshoz beadni ne készenek.

Kelt Marosvásárhelyt, márczius 4. 1865.

1012 (3-3) A városi tanács.

Gyökeres s sima legjobb fajta vörös és fehér

szőlővesszők

folyvást kaphatók. 100 darab a gyökeresnek 1 ft., 100 darab a sima vesszőnek 40 kr. a. é.

Sir Antal,

1014 (4-6) bortermesztő Egerben.

ROB-LAFECTEUR

Francia-, Osztrák-, Oroszország- és Belgiumban egyedül elismert tulajdonságairól kellő felvilágosítást nyújt a minden könyv-írásmű és ügyököknél kapható oly czimű röpirat: „Brochüre über die vegetabilische Heilmethode des Dr. Boyvean-Lafecteur.”

A Rob-Lafecteur, melynek hathatósága csaknem évszázad óta el van ismerve — vör-tisztító növényi szörp, mert könnyen emészthető és illésre néve igen kellemes. Ezem Rob a borbetegségek, valamint általában a megrongált nedvek és vér által előidézett bajok gyógyítására, minden ország legelső orvosai által a legjobban ajánlottak.

A szarűgyökérből készült hashajtó szörpöt (Syrup Sassa-parilla) stb. messze föl-mulja, s egyszerűsind helyettesíti a halmájolajat (Leberthran), az anticorbuticus szörpöt, valamint a hamiblagot is (Jod-Kalium).

E vör-tisztító növényi szörp csak akkor valódi, ha ezen aláírással van ellátva: „Girandean de St. Gervais.” Alaposan és rövid idő alatt minden egyéb merkuridús anyagok használata nélkül, gyógyít újabb és elővált ragályos nyavalyákat.

Kapható PESTEN: Török József gyógyszerész úrnál a király-utcában 7. sz. BUDÁN: Bakats L. V. udvari gyógyszer-tárában. TEMESVÁROTT: Pecher J. E.

A központi raktár létezik Párisban, dr. Girandean de St. Gervais-nél, rue Richer, nro. 12. — Hamisítások ellen óvás véteik. Minden előforduló esetekben a szaglag alkérdendő, melylyel a dugasz borítva van, és melyen az aláírás: Girandean de St. Gervais található. 710 (20-24)

GROSZMANN,

tudor,

szem- és fül-orvos.

tízennyolcz évi orvosi gyakorlatának tapasztalatát és a legkittünőbb európai tanárok utasításai szerint gyógyít. Rendelési órai a József-tér 11-ik számú Groszmann-házban, minden hétköznapon délelőtt 11 órától 12-ig, és déltátni 2 órától 4-ig. — Szegények számára ingyen minden vasárnap a délelőtti órákban. 1018 (2-6)

KÁNYA JÓZSEF

(előbb Böhm és Kánya)

Pesten, József-tér 10-ik sz. a., ajánlja

minden évszakra

dúsan ellátott

legujabb bel- és külföldi

női-divatáru raktárát.

793 (22-0)

Pest, április 2-án 1865.

Előfizetési föltételek 1865-dik évre: a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 10 ft. — Fél évre 5 ft. Csupán Vasárnapi Ujság: Egész évre 6 ft. Félévnyegyedre 3 ft. — Csupán Politikai Ujdonságok: Egész évre 6 ft. Fél évre 3 ft.

Hirdetési díjak, a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságokk illetőleg, 1863. november 1-től kezdve: Egy, négyezer hasábjott petit sor ára, vagy annak helye egyszeri ígatásnál 10 krba; háromsor- vagy többszöri ígatásnál csak 7 krba számítatik. — Külföldre néve kiadó-hivatalunk számára hirdetményeket elfogad, Hamburg és Altonában: Haasenstein és Vogler. — M. Frankfurban: Otto Mollin és aeger könyvkereskedése; Bécsben: Oppellik Alajos. — és Pesten: a kertész-gazdasági ügynökésg. J. József, 14. sz. a. Bélyog-díj, külön minden ígatás után 30 ujkr.

Régi magyarok régi arczképei.)

XVI. Rajkovics Péter ezredes. — (1644.)

Azon régi képek sorába, melyeket e rovat alatt eddig a XVII. század közepéről olvasóinknak felmuttattunk, még egyet kell helyeznünk: Rajkovics Péter horvát ezredesét.

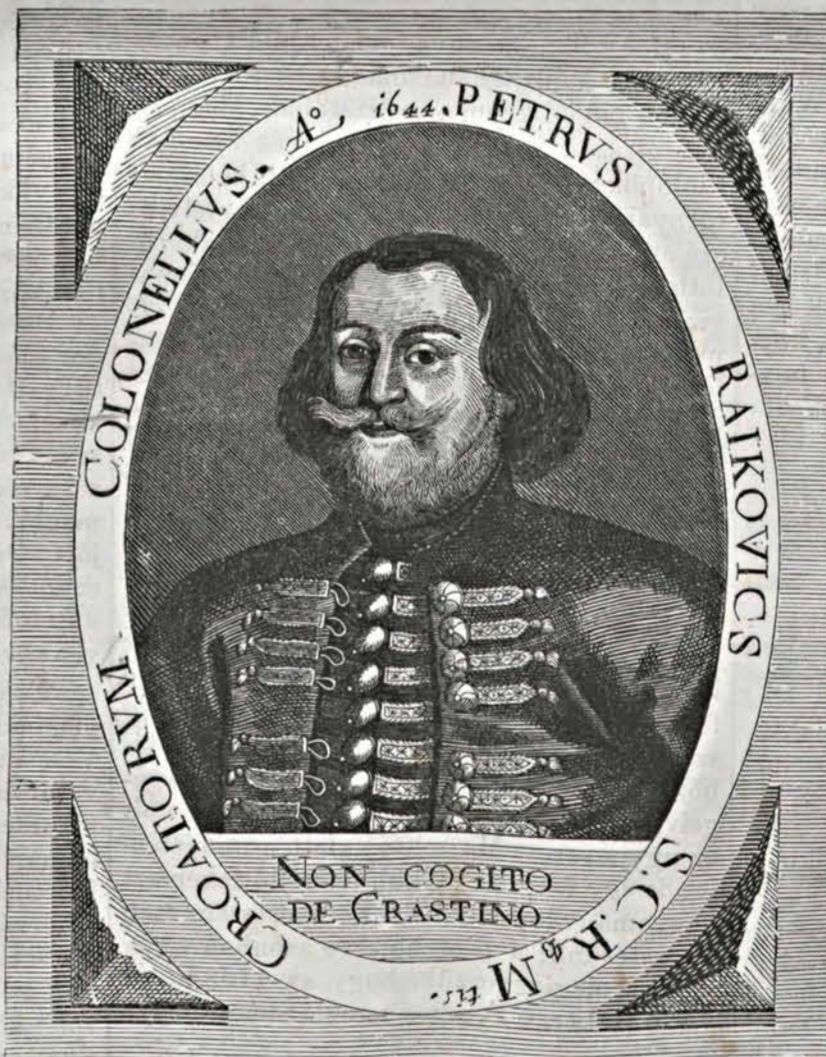
A vitéz férfiu, ki hadi érdemek által emelkedett e föbb katonai rangra, azon korban élt, midőn az élet még a mai Horvátországot Slavóniá-nak ismerté; a midőn Horvátországot tulajdonképen még azon terület képezte, mely a Kulpa folyótól kezdve a tengerpart városok felé terjedve, csupán Zágráb vármegye egy kis járását, a határvidéket ogulini, ottochaczi, likkai kerületét, a többire nézve pedig az Unnán túl azon környéket foglalta magában, mely jelenleg a török birodalomhoz tartozik és Török-Horvátország nevet visel.

A vitéz Horvátország, mely annyi jeles közt a hős Frangepánokat, Zrinyieket, Keglevicheket, Erdődyeket stb. termette, és melyre oly találólag czélzott Zrinyi, a költő, midőn (XIV. énekében) Péter öcséséről írta:

„Esmerem távnról vitéz Marsnak fiát, Esmerem, esmerem, mint jártatja lovát, Ez én vitéz öcsém, mind magyar, mind horvát, Igazán szereti, mert látjuk, hazáját.”

Ezen vitéz Horvátország volt hazája azon hős csapatnak is, melynek vezényletét Rajkovics nyerte meg.

Ha mind azon hadi mozgalmakat el kellene sorolnunk, melyekben Rajkovics katonai pályáján magát kitüntette résztvevő, föl kellene kutatnunk minden emlékeit azon számtalan apró csatának, és jelentősb ütközetnek, melyeket a magyar és horvát vitéz sereg ez időben a szüntelen háborgó török szomszéd ellen vívott. E kor a csatározások és portyázások, harcok és ütközetek szakadatlan láncolata volt. Hol ma az egyik fél nyert tért, holnapugyan azon helyet a másik rész foglalta el... vérrrel toldva meg

RAJKOVICS PÉTER.

névü vezetőjök alatt családostul és barmaikkal együtt Horvátországba kivánczoltak, e szándékukban elősegítse. Ez okból Pálffy átadván a vezényletet Keglevich Péternek, a sereg Jamnicza felé vonult, három gyalog

század a menekülő ráczok segélyére indult, a sereg zöme pedig a Zrinyiek ezüstbánya birtoka Gvozdanicza alatt foglalt állást, hogy a menekülőket üldöző törököknek el-lene állhasson. A kívánt eredmény sikerült. A gyalogság a menekülő ráczokat jószágaikkal együtt szerencsésen elkísérte, míg az utána rohanó törököket a horvát sereg zöme Gvozdanicza alatt véletlenül megtámadván, erősen megsabdala és megfutamitá.

A török sokat veszte; közülök sok el-esett, több megebesült, 14 fogolylyá lön; ezek közt volt Oda-basa is, (kit a bának adtak át.) és Bradavicha aga, kit a károlyváriak kitiünő magaviseleteiről ezek vezérének, Frangepán Farkas károlyvári parancsnoknak ajándékoztak; a többi fogoly szokás szerint a föbb katonatisztek között osztottak el. A nap dicsőségében osztozott Rajkovics is, ki ezredével a török csapat egyik szárnyát bontá meg.

A következő őszszel a bán a stenisziczi várhoz tartozott Resicza mezőváros háborgatását akará megboszolni, és e miatt egy újabb hadmiveletet rendeltek a kladussai török háborgatók ellen. E végre seregét Szrednicsonál összpontosítá. Nov. 7-én már a Kulpa vizén túl voltak. Ott volt a bánon kívül a fiatal Erdődy Farkas gyönyörű lovasságával, Ratkay György, a bátor Örhóczy Gáspár al-bán, a harcokban elagott Vojkovics János, és a vakmerő Rajkovics Péter és többen. A sereg az Edes mezőkön (Slatopolie) a Trebesz-pataknál megpihenvén, Patachich Pétert és Marnavich Zsigmondot négy század gyalogsággal előre inditá a körülmények kipuhatól-sára. Ejre a kis sereg Kladussa várával szemben egy domb mögé szállott meg. A szerencse kedvezni látszott, mert ha, a helyett, hogy ágyudörgést kezdének, a vár kapuját rendben megrohanják, kétségkívül sikerült volna azt elfoglalni. Azonban az ágyuszóra a törökök álmaikból fölrezzenvén, gyalogjaikat gyorsan talpra állitva, és a bání kis serege

* L. Vasárnapi Ujság 1864. évi 30. sz.

nek hátába vezetve, azt megnyomák, és háromszor is megröghenek. Véres harc folyt ki; de a diadal mégis a horvát sereg részére dőlt el. Nem számítva az elestekeket, sebesülteket, egy török főtiszt, és három török lófark esett a vitéz sereg szakmányul, melyekkel azután a kis sereg Trebesz patakáig rendben és gyorsan visszavonult. Az alatt azonban az ágyúzásra figyelmeztve, egy másik török csapat törtet a visszavonulóknak ellen, és bizonyosan támadólag lép fel, ha véletlen félreértésből a dobok pergése, trombiták harsogása, szóval a visszavonulóknak diadalmi zaja által maga előtt nagyobb hadsereget képzelve, mint valóban volt, a horvát seregek szerencséjére háttal nem fordít; a nélkül, hogy azzal ütközetbe bocsátkoznék. Így Kladosst ugyan nem vette meg, de még is diadallal tért vissza a báni csapat, melyben Rajkovic's csapata is szerepelt.

Rajkovic's Péter testestül lelkestül katonára, birva a bátorság és vakmerőség azon tulajdonságát, mely a vitézt a legnagyobb tettekre képesíti; értjük azon szilárd és határozott elszántságot, mely a vitézség egyik főkélléke. Ezt mutatja jelszava: „*A holnappal nem törődöm*“ (Non cogito de crastino.)

S midőn ezuttal régi képeink e rovatát befejezzük, szükségesnek tartjuk megjelölni azon gyűjteményt, honnan e képeinket vettük. Az augsburgyi születésű *Wideman Illés* a XVII. század közepén a kaposabb arcképrajzoló és rézmetszők egyike volt az, ki művészi tehetségét főleg az ausztriai cs. udvar híveinek arcképei lerajzolására szentelte. 1646-ban pedig az országgyűlés alatt Pozsonyban is megjelenvén, ott lőn alkalma a lapunkban közzölt magyarok arcképeit lerajzolni. Így készült el első gyűjteménye száz darab arcképből, melyek közt mintegy 19 magyarét találjuk; és mely százas gyűjteményt „*Comitum Gloriarum Centum, qua sanguine qua virtute illustrium Heroum iconibus illustratum*“ czim alatt kiadott. Ajánlva van e gyűjtemény gr. Puchheim János Krist. tábornoknak, még pedig Widemannak Pozsonyban 1646. nov. 15-én kelt ajánló levele által. E gyűjteményből vannak véve a mi képeink is. Ritkább Widemannak, — mint előzva mutatja — 1649-ben Bécsben kiadott másik kötete, mely ismét azonoskorú más száz, legtöbbször 1649-ben rajzolt arcképet tartalmaz, de melyek közt fájdalom, már magyar arczokra nem találunk.

F. Gy.

Tündérléány.

Bolyongván az élet sivatag övényén,
Te voltál kísérőm szép tündérléány.
Életemnek terhét könnyen viselém én,
Mert szemed mosolygott szüntelen reám.
A göröngyös övényt virággal hintéd be,
A haragos felhőt megaranyozád...
Szeretni tanultam tőled forrón, égve,
Szeretni tanultam embert és hazát.
Néztem a jövőbe: keveset ígért ez,
Örömet kerestem a rideg valón;
Te voltál — ki engem oly híven megértesz —
A családás szélén hü vigasztalom.
Haldokló reményem ápoló kezéddel
Ringatád — dalolván tulvilági dalt,
Ábrándozva mélan égi élvezettel
Hallgatók reá, míg a remény kihalt...

Feltartad a multat lellem előtt gyakran
S a jelent felede a multban valék;
A hősök korában éltem öntudatlan,
Melyben a dicsőség fényes napja ég.
Mit jövőm nem ígért — oh mert ez oly ösvény —
A multban kívántam föltálmáni azt:
Látam dicsőségét, mely dőllyf nem ösmér,
Boldogságba nyertem enyhítő vigaszt.

Ámde mind letűnt ez... szivem vágytól égett,
Birni ohajtám, mit végzetem nem ád;
S égő vágyaimnak teljesülte végett
Számátlan veszélyen küzdve mentem át.

Sötét rengetegből sivatagra értem,
Tüske tépte lábam — nem várt enyhe lég;
De te megjelentél bekötőzri térédm,
Karjaidba dülvén ugy megenyhülék...

Elenyészett a vágy... s én meg nem vettem
Mit a sors kegyéből meghoz a való.
Jót-roszat fogadtam oly elégedetten,
Mert te voltál itt is hü vigasztaló.
Nem akarám tudni: mi a holnap élve,
A jelennek percézt éltem mindig át.
Nem reméltem semmit a családost félve;
Viselém szerelmed, e dicső igát.

Ábrándos daloddal — nyugalomra híván —
Örömek honává tetted a jelent...
— Oh van-e kebel, mely ennél többet kíván?
Általad lettem már üdvözülve lent.
Lelkemet te vidt fel az égbe, ha majdan
Itt magáról minden földi port lehány —
Te, ki üdvőt adnál nekem egy sohajban:
Oh dicső költészet, szép tündérléány!

Komáromi Kálmán.

Simontornya szerepe a kuruczvilágban.*

Történelmi rajz THALY KÁLMÁNTÓL.

Jelen cikkem írására e Vasárnapi Ujság 1864. 51-ik számában „*A simontornyai régi vár*“ czim alatt *Beszédes Sándor* ur által közölt azon szöveg szolgált alkalmul, mely az ugyanazon számban megjelent és a simontornyai óvár maradványait ábrázoló érdekes kép mellett olvasható. Beszédes Sándor ur ezikke oly gondnal és alaposággal van egyébkint írva, hogy ugyanó talán nem veendő rossz néven, ha közleményének azon részét, mely a kuruczvilágra vonatkozik, s téves adatokon alapul, helyreigazítom, illetőleg kibővítem. Simontornyának a kuruczvilágban különben is igen jelentékeny szerepe volt, úgy hogy azt hiszem, miszerint e lapok olvasói előtt sem cselekszem épen értékelen s érdektelen dolgot, ha e kitűnő szereplés főbb mozzanatait röviden ismeretem.

Hogy Simontornya igen tekintélyes erősség volt hajdanában: már Beszédes ur, helyesen kifejté képmagyarázataiban. Még ezeket tesszük hozzá: Simontornyát nemcsak czölöpökre épített tömör kőfalai, hatalmas tornyai, bombamentes kazamatái, s mély és széles sánczai védék, — hanem várnak fölötte alkalmas fekvése is. A Sió és Kapos vizei akkoriban terjedelmes mocsárokat képezének körülötte, s csaknem hozzáférhetlenné tevék, — ugy hogy e vár a természet által még jobban meg volt erősítve, mint a mesterség által. Az ingoványok, és vízzel töltt árkokon keresztül csak egy hosszú lábas hidon lehetett behatolni a várba, mely oly terjedelmes volt, hogy olykor 3000 főnyi őrségnek is biztos védhelyül szolgálta.

Beszédes Sándor ur ezen erősség kuruczvilági szerepléséről cikkében csak ennyit ír: „1708-ik év körül II. Rákóczy Ferencz felkelő seregei a simontornyai várat megszállották; ez időben Eszterházy Antal tábornok vezérlete alatt Heister császári seregeivel, egy a ráczokkal nagy ütközet volt az ugynevezett Mőzshegy alatt, a mit jelenleg is egy fészület nélkül fennálló fakereszt hagyománykép tanusít.“ E fakeresztre még visszatérünk; a fentebbiekre azonban egyelőre is megjegyzzük, hogy az 1708-ik év körül Rákóczy Ferencz seregei Simontornya

* Forrásk: Eredeti levelek a gr. Károlyi-nemzetségi irattárból. Rákóczy emlékiratai. Gr. Eszterházy Antal tábornok könyve. Bottyán tábornok eredeti levele Rákóczyhoz, és Palkovich Ferencz Bottyánhoz. Kolinovic's kézirathoz levő történelmi munkái a nemzeti múzeumban. A sopronyi Ritter-krónika, kézirát a magy. tud. akadémia könyvtárában. A simontornyai egykoru inakönyv a nemzeti múzeumban. (Kézirat.) Kovács János magyar krónikája. A Frankofurti „Theatrum Europaeum.“ A pozsonyi névtelen Labanocz Napló. (Kézirat a nemz. múzeumban.) Továbbá Szalay László, Katona, Wagner stb.

várat meg nem szállhatták: mert már több évvel azelőtt elfoglalták s folytonosan bírták vala, sőt inkább a császáriak szállották azt meg 1708-ban; továbbá: Simontornyánál a Mőzshegy tövében „nagy ütközet“ a császáriak és a kuruczok között sohasem volt, s még kevésbbé Heister és Eszterházy Antal vezérlete alatt. De igenis volt egy kisebb csatája — 1709-ben — Schilling és Monticelli császári vezérek ellen Fodor László kurucz brigadérosnak.

Lássuk azonban Simontornya kuruczvilági történetét időrendben, a mint az események egymásután következtek.

II. Rákóczy Ferencz háboruja, mint tudjuk, 1708. májusban kezdődék. Ugyanezen évben meghódíták a kuruczok Felső-Magyarországot Máramarostól egész a Morva vízéig, meghódíták a Tisza-Duna között, a Tiszántal való vármegyéket, s Erdély nagy részét is: de túl a Duna még hátra volt. — Az ő év végén s az 1704-ik esztendő kezdetén Rákóczy nagyhírű helytartóját s főtábornagyát gróf Beresényi Miklóst Pozsony alatt Somorján találjuk főhadiszálláson. Vele és körülötte tetemes hadak.

Rákóczyék már régóta szerettek volna átcsapni Dunántúlra: de a Dunát a császáriak szorgalmasan őrzék, s minden rajta található átkelhetési eszközt előre megsemmisítének. Azt várak tehát a kuruczok, hogy a folyót a jég hidalja által. S ezt várak túl a Dunán is, a hol a nép már harcúvgyban égett, s hallván az ország többi részeiben kivívott diadalok híret, ohajtott a fölkeléshez csatlakozni. — A pápai vár alkapitánya sághfai *Sándor László*, kiválogatván a vár-őrizzetből a legmerészebb hatvan lovasat, s maga mellé vonván a későbbi tolnai alispánt *Bezerédy Jánost*: elindula az ő év végén nagy titokban a Duna felé, miután megtudá, hogy a kuruczok közel vannak. Alig állott be a Duna anyira, hogy jege megbírja az embert: Sándor László átment csapatával, s Vízkereszt napján Somorjában Beresényi fölkeresvén, följajánlá szolgálatait az ügynek, letevé a hűségi esküt társaival együtt Beresényi kezébe, s meghívá a kuruczokat a nép nevében túl a Dunára. Sándor Lászlóék lönek azért legelőször kurucezzá a dunántuliak közül.

Beresényi azonnal ezredessé nevezé Sándor Lászlót, s engedelmet ada neki Dunántul saját lovas regiment föllálltatására, sőt kevéssele ezután egész dandár parancsnokságát ruházá a merész és tevékeny férfura, a ki régi, próbált katonára volt. Azonföül a meghívást elfogadva: Sándorékkal mindjárt Ocskay László és Gency Zsigmond ezredeket átkelküldé, előhadképen. Rövidnap mulva Károlyi Sándor egész hadtestével követé őket.

És ezzel megkezdődött túl a Duna gyors meghódítása. Mig Károlyi hadai Soprony, Vas, Veszprém, Zala vármegyékben s Horvátországban hódítának: Sándor László — ki ezredét a pápai és egyéb katonaságból hamar megalkotá — 3000 emberrel délkeletnek indul vala, s Veszprémet, Székesfehérvárt, Siklóst, majd *Simontornyát* és Pécsset megvívá Rákóczyhoz. Ez utóbbi helyet rohammal vévén be, mint hogy alkudozás közben embereire kiltettek: többet nyolcezszáz németnél és rácznál kardra hánnyatott benne, s a várost irgalmatlanul feladulát. Azután Szlavoniába szágulda át győzelmes hadával.

Sándor László parancsnoksága alatt és dandárában e hadjáratokban Zana György és Hellepront János ezredesk állának. — Simontornyát csak hosszabb körüljárás

után bírák hatalmukba ejteni, mert három-négy hétig fekvén a vár alatt ostromzáróló hadaik, végre a parancsnok kénytelen lőnek nekik feladni a meglepett erősséget, a melynek hosszabb időre való eleség nem volt. — Így jutott Simontornya a kuruczok birtokába.

Első elfoglalója Rákóczy részére tehát Sándor László vala.

Simontornya a kuruczoké levén, az apríllban felcsapott ráczok elől a vidékből sokan menekültek ide; gróf Forgách Simon ez elvezettét koronczói ütközet után szintén ezen vár ágyú alá vonula, a hol Eszterházy Antal is huzamos időre állást fogott. Hónapok leteltével, midőn őszre kelve, fegyverszünet köttetett, és ennek folytán a kurucz táborok pár órára legnagyobb részét haza oszlanak, ugy a várak őrsége is megirtukla.

Heister császári tábornagy egyszer csak rácsap a már kihirdetett fegyvernagyvas védje alatt magát biztossággal hívó Simontornyára, és Siklóssal egyetemben visszafoglalja ura számára. A magyarok e tényben a fegyverszünet megsértését látták, és erőlesen tiltakoztak; Heister azzal mentgeté magát, hogy ő neki akkor még nem volt tudtára a fegyverszünet kihirdetése, később kapta csak meg, azért cselekedte. De Simontornyát csak nem adá vissza, sőt gondja volt reá, hogy jól megerősítse és tetemes őrséggel ellássa.

Ekkép bírták újra e várt a császáriak egész 1705. őszéig. Ekkor *Bottyán János* tábornok nevezetett ki Rákóczy részéről túl a Duna hadparancsnokává, a ki is 8000 emberrel átkelvén a Dunán, győzdelmet győzelemre vitt, seregét csakhamar 25 — 30,000 emberre szaporítá, meghódítá az egész dunántulii földet, s Bécs külvárosáig száguldozott.

Az általa ekkor bevett várak sorába tartozik Simontornya is, még pedig itt az a nevezetes körülmény forog fele, hogy ő nem feladás vagy kitéheztes útján, hanem hamarjában fegyverrel, rohammal vítta meg az erős várat.

Bottyán átköltözése 1705. november 4-én történt Duna-Földvárnál, s már a következő hajnalban véres megröghanás által övé lőn a földvári erőd, melynek néptel levágatá. Földvárt a dunai átjárás biztosítása kedvéért jól megerősíté az előrelátó hadvezér, s aztán azon volt, hogy a Dunától a Balatonig biztosított közlekedési vonalat nyerhessen, s e célra a Sió-vonalat választá. Azonban, hogy ez meglehessen, a közbeneső Simontornyát okvetlenül be kelle vennie. Azért míg seregének két dandárát előreküldé Győr, illetőleg Pécs felé: ő maga gyalogságával a legsúlyosabb munkához látott, — Simontornya megívásához.

Földvár bevételé után néhány nap mulva már Simontornya alatt táborozék Bottyán. Faltörő-ágyuk nem voltak vele, s bombáival a hatalmas várboltoknak nem sokat árt-hata. Rohamra szánta el magát, a mi a vár elzárt helyzetét, erős voltát, és kellő számú őrségének elszántságát tekintve véve: vakmerő eltökélés volt, kivált így, résloverés nélkül. De az erősség kitéhezteséhez — miután az élelemmel hosszabb időre el volt látva — egyhamarjában reménye nem lehetett, és ő Simontornyát, mint mondók, *minden áron birni akarta*, hogy előnyomuló serege háta mögött biztositva legyen, s összeköttetését a Duna-balpartiakkal fenntarhassa.

November 11-én hajnalban jókor neki lelkesíté hadát, s előre mindeneket hadmutilanilag elrendelvén, megverte a roham-

dobokat, s a várat egyszerre több oldalról hevesen megtámadá. Rohanó hajdúi az árkokat betöltvén való röszke-kötegeket s lábtókat vittek a fegyver mellett kezeikben, s ellenállhatlan hősieséggel vetették magukat a várra. A gyilkoló ágyu- és puskatüz, melylyel a védők fogadják őket, hihetőleg nagy pusztítást tön közöttük, mert a védelem e makacssága és veszteségök miatt annyira felbőszülének, hogy midőn megfeszített harc után már fent valának a bástyákon, a vár-őrséget mind halomba vágák; — épen csak 18 embert sikerült megmenteni a tiszteknek vitéz harczoaik dühe elől.

Ez az egyetlen eset, hogy valaha Simontornya roham által, a nélkül *hogy falain rés lett volna törve*, véthetett be. Ily tényt csupán Bottyán ismert vakmerősége hajthatott végre, s azon megbecsülhetlen vezéri tulajdon, a melylyel ő hadát a rajongásig föltüzelné birta.

Ő maga Károlyihoz írott egyik levelében rövideden megemlékezvén ez ostromról, azt írja, hogy Simontornyát *vérral vette meg*, s nov. 18-iki pátensében, hogy a császáriaktól Simontornya véghelyét visszafoglalá „*nekik nem kevés ves.edelmekre*.“

Idősb gróf Barkóczy Ferencz tábornok pedig Eszlárról 1705. nov. 16-áról Károlyihoz szóló levelében így ír: „13 praesentis datált levelét vésem Szabó Máténak (kurucz ezredes, szolnoki várparancsnok), melyben írja, hogy a mult szerdára virradólag (nov. 11.) Bottyán János Simontornyát ostrommal megvette; a többit levágván, az commendánsot 17-ed magával elfogták az Pálfi németjeit is elszelésztették és semmivé tették.“

Maga Rákóczy fejedelem ekkép emlékezik Bottyán fényes ostromáról, Károlyihoz 1705. nov. 22. Kovács-í tőrből intézett levelében „*Bottyán írja*, Simontornyát ostrommal vevén meg, a németet benne levágtatta. Más rendbéli hadaik is az Dunán túl recenter százig való rabot fogtak!“

Bottyán János tábornok Simontornyába erős őrséget vete s mielőtt tovább indult volna, Fehérvár, Tata, Pápa, Kőszeg, Sopron stb. ostromára s Heister megverésére: Sió-Fokon és Hidvégen sánczokat hányatott s állandó őrséget hagyta ezekben is, hogy így az egész Sióvonalt erősítve, annál biztosabban hatalmában tarthassa, és a Balatontól a Dunáig — Fokon, Hidvégen, Simontornyán s Földváron át — nemcsak védett közlekedési útja lehessen, hanem ez erősített vonal által Pétervárad és Buda között mind vizen, mind szárazon teljesen megszakasza az összeköttetést. A Duna-Földvár ágyuit uralta s a szárazon az erősített Sióvonalt vetett gátat.

A simontornyai várban Bottyán Horváth Ferencz gyalogezredes — a ki már 1704-ben viselé e vár kapitányságát — hagyta parancsnokul, Horváth után Csajághy Ferencz, Csajághy János gyalog-brigadéros öcsce következett e tisztben, melyre 1706. első felében neveztetett ki, de csak rövid időre, mert még ugyanezen évben ismét Horváth Ferencz lőn a parancsnok, és az maradt 1708-ig. Ezen esztendő végén gr. Eszterházy Antal, a német Grajner Antalt tevé be, de 1709-ben az idők megnehezülvén, erőlyesebb s tekintélyesebb főtisztre lőn szükség a fontos várban; így leve 1709. apríllban Simontornya parancsnokává Hellepront János ezredes. Ennyit a vár kurucz kapitányairól.

A Sióvonalt említett megerősítésének Bottyán tábornok 1706. febr. havában jó hasznát vevé, mert midőn hadaival Szlavo-

niából — melyet a török határokig dült vala — zsákmánnyal megrakodtan visszaterne: gróf Herberstein és báró Nehem, amaz eszaki, emez pétérváradt császári generális, hirtelen utána eredének; Somogyban Igalnál meglepék és szétugraszták utóhadát, aztán Tolnában az építőjéről Bottyán-várnak nevezett kömlödi földvár alatt termékek, a honnan Bottyán hadát már előre küldte volt Fehérvár felé. Maga csak testőrszázadával, s Hellepront ezredes 300 gyalogvala ott. Bottyán lovasaival keresztülvágá magát, s Hellepront addig védé a sánccot, mig tábornokának — a ki vágatva vágatott serege után — ideje lőn hadait visszatéríteni s harczenbre állítani.

Bottyán most seregeinek zömével Simontornya bástyáira támaszkodva, balszárnát Földvárra, jobb szárnyát pedig a Siómentén az említett hidvégi foki sánczokra nyugosztá, s ekkép a Dunától a Balatonig négy erősített helyre dülvén, ugy elvágta a császáriak útját, hogy ezek meg sem merék őt támadni tekintélyes hadállásában. Előre belélták e kemény posztóknak ellen megveretősöket, azért terüültek, t. i. hogy, Fehérvárt és Budát az ostromzárlat alól fölmentsék s a kuruczok földvári hidját elronták, — felhagyván, visszafordulának Szlavonia felé. Bottyán lovasai által üldöztetve.

Ime, ily fontos eredményt eszközölt ama jól kigondolt erősítési vonal, melynek középpontja, főbástyája *Simontornya* vala.

(Folytatás következik.)

A londoni új Themze-kőpart.

Legújabb időben oly nagy a mozgalom az óriási kereskedő város London falai közt, hogy annak párját a föld bármely városában hiában keressük. A nyüzsgő élet, az örökös zsiabongás, mely annak utcáit eltölti, a mult év óta még növekedett. Most bármerre tekint az ember, mindenütt kalapácsütések pattogása tölti el a levegőt s a világ-város, mely épületeiben és intézeteiben annyi nagyszerűt tud már fölmutatni, még mindig emelkedőben van. Házak omlanak össze néhány nap alatt, hogy egy-egy nagy vállalatnak helyet engedjenek; egész halmok egyenesedtek ki az építkezések előtt; az utczákon távsodronyok egész hálózata vonul át, az emberek közt nyilván hordozva, de még sem árulva el a reájok bizott titkokat; a föld alatt gáz- és vízcsatornák haladnak az egymás fölött nyargaló vaspályák szomszédságában, mig a Themzét sűrűn borítják a hidak, melyeken füstölögvé és dörögve haladnak keresztül századunk gyors haladásának jelképei, a gőzparipák.

Azon nagy építkezések között, melyekre újabb időben Londonban magántársulatok vállalkoztak, legnagyobb szerű azon új Themze-kőpart, melynek építése most foly, s mely a hajkötő oly sűrűn borított folyam partját, fél német mérföldnyi hosszúságban oly gyönyörű rakparttá változtatja, mint az képünkön látható.

Ez építkezés a Themze északi partján történik, mert a déli part még mindig a szabályzó kezét várja. Az új kőpart, melyet ép most vettek munkába, 7000 láb hosszú, s hidak által három külön részre van osztva; az első a Westminster-hidtól a Hungerford-hidig, — a második innen a Waterloo-hidig, — a harmadik pedig ettől a régi rideg városnegyedig a Blackfriars terjed, s így Londonnak épen legnépesebb forgalom parti részén vonul el. Ez csak egy ötdörzése azon kőpartnak, mely a világvárosban keresztülvonuló folyam partjait ékíti, de mindenesetre a legtekintélyesebb rész leend.

A tervet Bazalgette J. W. mérnök készíté, s az egész mintegy 3 millió tallérba kerül. A nyereendő téren a kocsi számára kijelölt ut 30—40 lábnyi távolban vonul el a folyam partjától; a többi sétatérül van föntartva, melyre a parti gőzösök kiszálló lépcsői nyílnak. Az egész gyönyörű négy-szögkövekkel beszt kirakva, s allegorikus szobrokkal díszítve, melyek egészen a 30 lábnyi magasságban elvonuló kocsiútig folyhatnak.

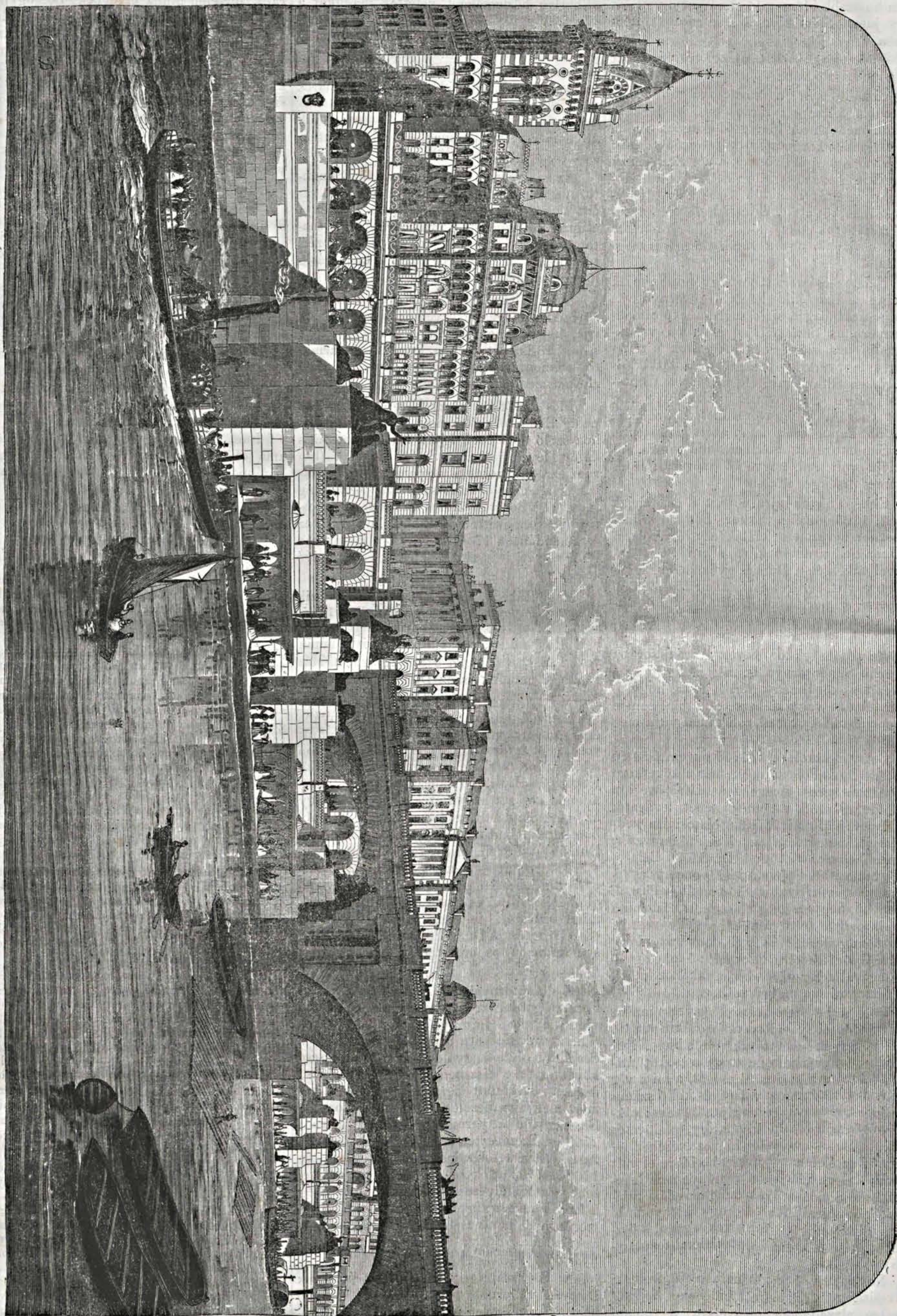
Képünk e kőpartnak a Somersethouse-palota előtti részét ábrázolja. Ez épületről is fölemlítjük.

hogy azt 1790-ben emelték mostani díszére. A régi épület, mely ennek helyén állt, egykor még a 16-ik században nemzeti lak, majd királynők lakhelye volt. Az új palotában egy ideig a királyi

akademia tartotta szállását; most pompás fekvése és díszes helyisége dacára csak az admiráliság, és adóhivatal poros irományainak rakhelye, egy nagy irattár, mely az Angolországban szültek

és meghaltak neveit, végrendeleteit, mintegy 30 millió nével foglalja magában, pinczéiben pedig százados okiratok és végrendeletek tükait őrzik.

A londoni új Thémz-központ. (Bazilgete műnök terve szerint).

Fővárosi képek.

IV. A pesti hordár.

Csak néhány éve, hogy föltalálták, azaz életbeléptették a hordárt s már is egyike a főváros legnépszerűbb alakjainak. A párisi „commissionaire”, a berlini „Dienstmann”, a bécsi „Express” után következnek a pesti „hordár” s azon tulajdonságok, mik e fajt kitüntetik: a hűség, megbízhatóság, discretio stb., a pesti mindenekben is föltalálható. Szolgálatukban ugyan kissé magyarosak, — azaz lassuk. Azonban kell, hogy valami nemzeti vonás által különbözzenek a francia s német pályatársaktól.

Az utcásarok az ő helyük. Alig nyitják meg a kaput, emberünk már ott áll s könnyen felismerhető vörös zsinórzatu sűrű kabátjáról, ha sikkján nem volna is messzefénylő ércbe belevésve hordári minősége.

Jobb lett volna a hordárt mindenek elnevezni, mert csakugyan mindenek is ő. Futár, őr, postás, ruhatisztító, szobalány, kertész, zenész, dajka stb., szóval mindaz, a mit kíván tőle az ember.

Azon körülmény, hogy számozva vannak s testületök főnökénél cautiót tesznek le, mely az esetű vesztések ellen biztosít, okozza: hogy nagyobb bátorsággal folyamodunk szolgálatukhoz, melyet, mi úgy vagyunk meggyőződve, amugy is teljes melegegedésünkre végeznének.

Mielőtt igénybe vennék a hordárt, tárczájából egy nyomtatott cédulát hasít ki, mely alapszabályaik azon pontjait tartalmazza, mik a megbízót a kártérítésről biztosítják.

Megbecsülhetlen a hordár huzkolódás alkalmával. Kis szekere, jól sodorított kötelei, kampói s egyéb szerszáma lehetővé teszik rá nézve, gyorsabb időben s kevesebb kárral eszközölni e műtétet, melytől mindenünk retteg. A nyáron különösen kapós, midőn a városi ember a pesti vagy budai ligetbe vándorol.

Hátán bölcsővel, nyakában alsó szoknyákkal, ülésben a kedves ebbe, s még több ily nélkülözhetlenséggel megrakodva, vezet a nagyobb butorokkal terhelt szekeret, mialatt lelkiismeretesen megmekkerül, nem hagyott-e el valamit. Ezenkívül a nyaralni induló család legkisebb sarja belekapaszkodik a „hordár bácsiba”, ki ugyancsak figuradolgokat tud mesélni s közben időt lel, hogy a jármű legtetetjén a czizját czirógató szobacizzá-

babonás háziasszony szorongásában nem tudott hová lenni, midőn észbe jut, hogy — hordárt hoztat tizenegyediknek. A mindenest csakugyan föl is szólítják az utcázót s ez eleinte szabódott, midőn terítéssel kínálják meg; utóbb természetesen engedett, és mint afféle lelkiismeretes ember, ki azonkívül jó étvágygyal is bír, hűségesen evett minden tálból s ivott minden borból. Ebéd után a hordár csak vár. A háziasszony nem gondolt egyebet mint azt, hogy a tizenegyedik vendég fekete kávéval óhajtja koronázni a váratlan jó ebédét. Fekete kávé után a hordár még mindig

Fővárosi képek: IV. A pesti hordár. — (Marasztóni A. rajza.)

nem tágitott, s végre kijelenté — hogy szolgálataért fizessenek, mert ő neki gazdájának be kell számolni az idővel.

A háziasszony mosolyogva s a társaság kacajja közt tőn eleget a lelkiismeretes ember követelésének.

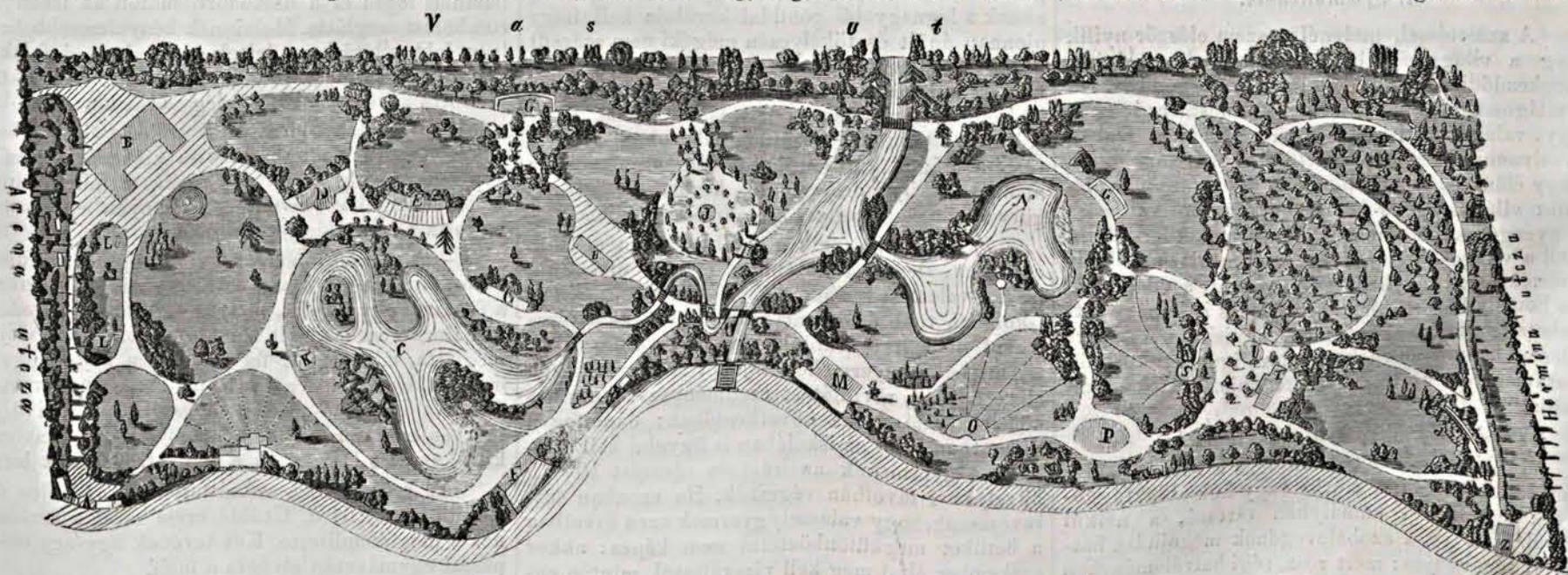
Hogy a hordár kényes ügyekben is használható, mutatja sikerült rajzunk. A csinos delnő, ki nyilván édes vagy legalább érdekes titkokat

mészet között létezik. A teremtésnek büszke ura végre lenéz a többi alsóbb fejlődési fokon álló testvéreit — s idáig jutottunk már mi, városi lakosok, kik a természettől elvonva, egy önmagunk által teremtett mesterséges világban élünk. Ily állapot az emberiség erkölcsi mint szellemi javát veszélyezteti s ezen veszélynek helyes érzésében mindenütt mutatkozik a vágy, a természethez visszatérni!

Jelen századunk, mely kiválóan természettudományiak mondható, a természettudományok fontosságát és szükségét helyesen felismerve, ezeket előtérbe állította, s a természettudományoknak polgári jogait a népművelődéshez elismerte. Már pedig az állatkertek legnagyobb mérvben népművelő intézetek. „Az állatkert”, azt mondja dr. Jaeger „művelő intézet az agy, mint a gyermek, a nagy, mint a ficsi számára; oly intézet, melyben élvezve tanulunk s mely a kellemet a haszonnal egyesíti, oly intézet, melybe minden látogató azon öntudattal lép, hogy ő az, ki azt föntartja, szóval valódi népművelő.”

Hazánk fővárosában is az évek óta tervben levő állatkert valahára létre jött, s a haladásnak minden valódi barátja méltán örvendhet e mozgalomnak. Megragadjuk az alkalmat, ezennel állatkertünk tervét a tisztelt közönség elé terjesztjük, melyet — a bécsi állatkert igazgatójának eszméjét fölhasználván — Petz Armin ur, pesti jeles kertészünk készítette. Ne sajnáljunk egy rövid pillantást a valóban gyönyörű tervezetre vetni, mint azt mellékelt rajzunk mutatja. A kert kiterjedése 32 hold, a bemenet (A) — melynek egyik oldalán a pénztár és az iroda, másikon pedig a kapus és a jegyszédő szobája van elhelyezve — úgy van alkalmazva, hogy közel levén a rondeauhoz, hozzá a már meglevő árnyékos ösvényen juthatni, mi a gyalogosokra nézve nyáron igen kellemes, továbbá még arra is kellett szükségképpen tekintettel lenni, hogy a bemenet előtt elegendő térség legyen az ott megforduló kocsik stb. számára. A bemenettel szemközti mindjárt feltűnik, a terasszokban felépítendő vendéglő (B). Ennek fekvése feltűnően szép.

Egyik oldalról föltűnik az egész állatkert főbb része, a mindjárt váltakozó jeleneben felcsillámló tó (C) számos uszó madarival; a majomház (D) örökké nyughatatlan és mulattató lakosaival, a fáczánok és galambok csodá-

A pesti állatkert a városligetben. — (Pecz Armin terve szerint.)

val eldévajkodják, ki nem győzi az isten nyilait fejére zudítani a „rosz csontnak.”

A közelmúlt karácsonyi ünnepek alatt egyik ismerősünk „krisztkindli” gyanánt — hordárt kapott egy egész napra, s az emberséges munkás hűségesen szolgált 24 óráig parancsoló gazdáját. A hordár igen élelmes és mint a következőből kiviláglik, elmés is.

Egy ünneplő családanya, midőn asztalhoz akart épen ülni vendégeivel, nagy remüléssé veszi észre, hogy — tizenharmadmagával van. Elküldeni a társaság egy tagját sem lehetett s a

rejtő levelet nyujt át a „százegyesnek”, meg lehet arról győződve, hogy a gyöngéd megbízatásban pontosan fog eljárni a „pesti hordár.”

A pesti állatkert terve.

Minél tovább halad az ember művelődése, annál inkább elidegenedik a természettől; szükségletei szaporodnak, ő magának még mesterségeket is teremt s végtére alig marad tudomása azon szoros összefüggésről, mely közte és a ter-

latos és szép alakjai (E), a tyukok számtalan fajtái (F), a ragadozó emlősök (G) és madarak (H) méltóság teljes képviselői, továbbá a kül- és bel-földi diszmadarak (J és K) számos példányai és a mindnyájunktól kedvelt kajdácok kalitkái (L, L). Ha mind ennek nézésében még sem elégednénk meg, legeltessük szemünket Florának kiváló pompában ragyogó gyermekei, melyek a vendéglőhöz legközelebb, a köztük játszó szökő kut által már messziről is magukra vonják figyelmünket; vagy ha lelkünk magasztos gondolatoktól elragadtatva a magaslatokat keresi, tekintsünk ki

a leszálló nap sugarai által aranyozott budai hegycsucokra, hol a szép alaku vörösvári völgyben a budai hegység óriása, a pilisi hegy zárja be a láthatárt; keletnek tekintve pedig a városligeti nagy tó áll szemünk előtt, melynek ellátása vízzel a bevezetendő Rákospatak által úgy hiszünk nemsokára végleg befejezett kérdés lesz.

A kert második felében van az igazgató lakása (M), a gázladarak mocsárja (N), a futómadarak háza (O), a medveház (P), a tevék, antilopok és lámák lakhelye (Q), a szarvaspark (R), a juh- és kecske-akol (S), a majorság (T). A három utóbbi között egy kioszk (U) tejezők számára; a kioszktól oldalt pedig a gyermekek játszó helye, hol vitéz fiaink ponylovakon vagy szamarakon gyakorolhatják lovaglás tehetségüket; végre itt van még az ól disznók számára (X), melyeknek tenyésztésére tiszta fajtákban különös gondot kell fordítanunk.

A kert végső szögletében pedig áll a takarmánytár, a dolgozó-szín, egy ór lakása stb. Az egész kertben ülőhelyek, ligetes, erdős partiek, fölválta szép zöld rétes helyekkel. — S ha már a papíron oly szépnek mutatkozik az állatkert, hát még milyen lehet majd a valóságban!

Ámbar már alá van írva annyi részvény, hogy a kert alapunkjához hozzá foghatnánk, de a befizetések egy része azért nem történhetik, mert sok iv még nem küldött be. Ennélfogva a vállalat érdekében minden alkalommal kérnünk kell az aláírási ívek beküldését, de másrészt aláírókat is mentől nagyobb számmal kellene gyűjteni, mert ennek arányában hamarabb és nagyobb tökélyben adható át állatkertünk s egyszersmind állathonosító intézetünk a hazai közönségnek.

Kriesch J., tanár s választmányi tag.

A szemek ápolása.

A szemek ápolása csak egy része az általános életrendnek (dietaetika) és foglalkozik egyrészt az életmód szabályozásával a legnemesebb érzékszerv megtartása céljából, másrészt a cél-szerű magatartás szabályaival a szem egészségének már beállott zavarainál. Miután ezen utóbbi részét az életrendnek a kezelő orvos amenny is mindig megszabja betegének: azért én itt az olvasók hasznára csupán az egészséges szemek ápolása felett akarok némelyeket közölni, és pedig a gyermek születésétől kezdve fogom tárgyalni a hátrányos befolyásokat, melyek a szemeket érhetik s maradó károkat okozhatnak, de egyszersmind utmutatás is adandó, mint kell az ily befolyásoktól óvakodni, hogy a legnagyobb fontosságú érzékszerv az ember szellemi és testi életének szolgálatára megtartassék.

I. Ujszülötteknél.

A születéssel, melynél a szem először nyílik meg a világosság befolyásainak elfogadására, megkezdődik egyszersmind a rá való gond is. Ha a világosságot, mint a szem természetes ingerét egy, valamint a levegőt a tüdőktől nem szabad elvonni: mégis a lehetőségig vigyázni kell, hogy élénk és erős nap- vagy gyertyafény, valamint világosság és homálynak rögtön váltóása a gyengéd szemet ne érje (a gyermeket lassankint kell a világosság ingeréhez szoktatni), minthogy mértékfölötti fénybehatás úgy, mint a világosság és homály közötti hirtelen változás is képes a lát-tehetséget miadenkorra megsemmisíteni. A szemre élesen beható fénynek továbbá igen gyakori következménye az úgynevezett „ujszülöttek szem-löbje.”

Tehtát mily magatartás szükséges?

1) Mindenekelőtt szükséges a szobát, melyben szülés történik, szürke vagy kék ablakfüggönyök segítségével homályban tartani, a nélkül azonban, hogy a szobalevegőnek megújítása hátrányt szenvedjen; mert rossz, régi balveleményben gyökerező szókás a szülészobákat nem szellőztetni, csak arra kell ügyelni az ily szobák szellőztetésénél, hogy a beömlő üde levegő ne érje közvetlenül a szülőnőt és gyermeket; ennél fogva tanácsos télen a levegő megújítását a mellékszobában eszközölni s azután nyitni utat, hogy az üde levegő onnan a szülészobába ömlhessen.

Továbbá a szülészobából el kell távolítani mindent, mi szaga által a levegőt megrontja; nem szabad az ily szobában fehérneműt szárogatni, s nem szabad megengedni, hogy sok ember lépjen a szobába, mert ez által a levegő megromlik minőségében, s e körülmény gyakran okul szolgál

az ujszülöttek már említett szemlőbójának kifejlődésére.

2) Mindjárt a gyermek születése után annak szemét puha, még soha nem használt, langyos folyam- vagy esővizbe mártott szivacsdarabbal meg kell tisztítani.

3) Óvakodni kell, hogy a gyermek hirtelen hőmérsék-változásnak ki ne téessék, mert ez szintén a többször említett szemlőbot vonhatná maga után.

Ha azonban némely esetben az elsorolt elővagyazati rendszabályok dacára az ujszülöttek szemlőbja mégis föllép, mely többnyire a 3—4-ik, néha azonban csak a 8—14-ik napon jelenik meg, melynél a szemhéjak felduzzadnak s megvörösödnek, továbbá nyákos vagy genyszerű sárgás folyadék lesz láthatóvá, — ha mondod, ezen eset beáll: egy pillanatot sem szabad elmulasztani valamely szakember tanácsának kikérésére, mert a szükségképpen alkalmazandó szerek és eszközök elhanyagolása mellett ezen lobnak leggyakoribb kimenete a szemteke elgyenyedése és összeszűgödése szokott lenni, mely esetben a látésképeség mindenkorra elveszett.

4) Mihelyt a gyermek elkezd a körüllevő tárgyakra figyelmet fordítani: gondoskodni kell arról, hogy fénylő tárgyak, például tükrök vagy óra, a gyermek bölcsőjének fejevéhez közel ne állítsanak, mert a gyermekek fölbredésük után feljűk tekintgetnek s szemek ez által létre jövő ferde állása folytán könnyen bandsalságot kaphatnak.

5) Ha a gyermek növekedni kezd, ne adjunk neki igen kicsiny játékszereket, minthogy e tárgyakat igen közel kell tartania szeméhez, hogy egyes részleteit jól láthassa. Gyakori igen közelről való nézés által a gyermek rövidlátó vagy rövidlátó is lesz. Ha észrevesszük, hogy a gyermekeknek szokássá válik a közelnézés: akkor gyakran szabadba kell őket küldeni, hogy kénytelenek legyenek távolabb eső tárgyakra is irányítani szemüket.

6) Fogzás ideje alatt gyakran megtörténik, hogy a szemek izgatottsági állapotba jutnak, mi megvörösödés és fényviszony által nyilatkozik. Ezen izgatottság az erős világosság elvonása és némi, időnkint hideg borogatások alkalmazása által ismét elmúlik.

Általában arra kell ügyelni, hogy gyermekek sokat jussanak szabadba, különösen száraz időjárásnál, mert a jó táplálathoz legközelebb áll a levegő, mely a gyermekek kifejlődésére a legnagyobb befolyást gyakorolja, mert mind a kettő (t. i. üde jó levegő és megfelelő jó tápanyag) egészséges vérkészítésre egyaránt fontos, és egy-más iránt a kölcsönhatás bizonyos nemével bírnak. Nem kevesebb gondot kell fordítani egészség és száraz lakásra; kinek gyermekei vannak, annak a legnagyobb gonddal kerülnie kell, hogy újonnan épült és tökéletesen még ki nem száradt háza lakni ne menjen; mert miután a gyermekeknek különösen télen a legtöbb időt szobában kell átelnük: a gőzös és nedves levegőnek befolyása (mi nem jól kiszáradt lakásoknál mindig történik) igen károsan hatna a gyermekekre, a mennyiben ily körülmények között legtöbbször görvéllykór és görvéllyes szemlőbók fejlődnek.

7) Gyermekek, kik a 6-dik életévet elérték, rendszeren, de néha korábban is már olvasásra, írásra, valamint kézimunkákra is zorítottatnak. Az iskolában több óráig tartó ülés, a szürke papírra roszul nyomtatott iskolakönyvekben való olvasás, mi mellett a gyermekek fejéket többnyire igen előre hajtják, rövidlátást eredményez a huzamos közelről való nézés következtében; ennél fogva úgy otthon, mint az iskolában is ügyelni kell arra, hogy a gyermekek az írást és olvasást 10—15 hüvelyknyi távolban végezzék. Ha azonban ész-revezzük, hogy valamely gyermek ezen távolban a betűket megkülönböztetni nem képes: akkor szakember által meg kell vizsgáltatni, miután ennek többnyire világrahozott rövidlátás, vagy elő-rement lob következtében létrejött úgynevezett hályogok (zavarodások) szolgálhatnak alapul; e szerint kell azután a gyermek oktatására nézve megállapítani a külön eljárást, sőt a gyermeknek jövőre megválasztandó hivatása is mindig tekintetbe veendő.

Az írás vagy rajzban oktatásnál gondoskodni kell a világításról, mert misem rontja el oly könnyen a szemeket, mint elégtelen világosság.

Dr. Groszmann.

(Vége köv.)

Rendkívüliségek az emberi nemnél.

(Folytatás.)

III. Erősek, óriások, törpék.

A párisi Bastilleben volt egy Molain Péter nevű fogoly, kit a természet rendkívül erővel áldott meg, miért is őt vastörönek neveztek. Midőn valamely vétségért a Bastillebe került, alig zárták rá az ajtót, ő már a falban megerősített emberkar vastagságu láncot képzelhetlen könnyűséggel kiszakította s tömlőze falán darabokra tördel. Történt, hogy Ru nevű börtönőr délre nem adott neki enni, ezért ő haragra lobbant s a kemény tölgyfából készült, fél láb vastag, vas lemezzel borított, toló zárrakkal s erős lakattal ellátott börtönajtót sarkaiból kivette; ugyanezt cselekedte a folyosó ajtajával. Majd az udvar ajtaját zörgette meg s erős hangon kiáltá: „Ru jöjj hamar és adj ennem, különben e kaput is földre teritem!” — Ru megjelent négy katonával, kik egy nagy láncot emeltek; ezeket követte tíz izmos porosz, egyéb szolgátság, láncra verendő a vastöröt, e csapatot egy sereg hajdu zárta be, botokat, fűtykőket, korbácsokat vité magukkal.

— Midőn Molain e sok embert megpillantotta, nagyot kacagott s fenyegette a kapitányt, hogy ha őt valaki bánja, mindnyájokat halálra fojtogatja! Mig így beszélt, tíz izmos legény megragadta, két lakatos nyakát, kezét, lábait nehéz vasra verte: ő ezt most békésen tűrte. Az ácsok, kőművesek s lakatosok most a lerombolt ajtókat rakták helyre, mely megtörténni így szóló Molain a körülte állókhoz: „Ha azt akarjátok, hogy csendesen legyek, akkor ember s ne barom módjára bánjatok velem, adjatok ennem, vegyétek le e vasakat rólam, nem fogok háborogni; ellenkező esetben bilincseimet szétszaggatom s azokkal e tornyot földig rombolom!”

A körülállók nevettek e szavakra s azokat haszontalan kérdésnek tartották. Őt órákor délután tömlőzébe zárták, a nélkül azonban, hogy ennie adtak volna. Még nem volt hat óra, Molain már letérdelte békőit, s a roppant vasdarabokkal a fal bontásához fogott, s négy óra alatt annyira lerombolta azt, hogy a torny megingott s valamennyi fogoly annak összeomlásától remegett, annyira, hogy elkezdett zörögni, kiabálni a börtönöröknek, de azok nem jelentek meg, s így a rettenetes emberhez esedeztek, hagyyna fel a rombolással, s ne tegye ki őket halálós veszedelemnek. Molain ezeknek nagy rimánkodására félbehagyott munkáját, fenyegetőzve azonban, hogy ha még más nap is így bálnak vele, halomba dönti az egész tornyot.

Reggel Ru nem tudta benyitni a Molain börtönének ajtaját, míg a fogoly a rakásra hányt köveket el nem távolította onnan. Meglepetés, bámulság fogta el a börtönört, midőn az iszonyu rombolást meglátta. Molainnak kényelmesebb helyet, jobb ellátást rendeltek azonnal. — A falakban tett rombolást hat kömvegy egy hét alatt javította ki, — a mi neki négy órai munka volt.

A Bastilleben hercules erejét őrdögönök tartották. Sokszor annyira kiéhezettek, mikép egészen elgyenyűltek hívek, ő mindazáltal a legvastagabb vasrudakat könnyen egymásra hajtotta s ismét kiegyenesítette.

— A párisi hippodromban egy igazi Herkules mutogatta magát. Damawith ugyanis megtartott a fogaival egy hordót, melyen egy játszó hegedűs ült. Borkereskedő volt s a hippodrom igazgatója meglátta, mint emelt fel egy izben a vendégek mulattatására egy asztalt, melyen egy munkás állt. Az igazgató rögtön megszólította, annyi díjt ígérvén neki naponkint, a mennyit eddig havonkint kapott s Damawith a hippodrom tagja lett.

Az erősek közé számíttatnak Erős Lajos és Bouillon Gottfried. Utóbbi ereje által a saracnéket megfélemlítette. Két tevének egy-egy csapással egymásután elvágta a fejét.

1. László, Bátor Opos, Kinizsi Pál, Toldi Miklós hazánk történeteiben említettek, mint kiváló erős férfiak.

1802. máj. 22-én halt meg Guerneseyben Macdonald Samuel nevű katonatiszt, kit nagyságáért közönségesen Big-Samnak (Nagy Sámuel) neveztek; 40 éves korában magassága 6 lábát, 8 hüvelyket tett, mellének szélessége 4 láb volt; testének minden tagja őszhangzó arányban állott egymáshoz, csak lábai voltak kissé hosszabbak a rendszeről. Nagy testén kívül a természet rendkívül erővel ruházta fel, mely erős nagy testben nagy lélek lakott.

Gilly, eddig a legnagyobb ismert óriás, 9 láb magas volt.

Lassal 21 éves korában 7 láb, 2 hüvelyk magasnak találtott.

Lambert Daniél 1770-ben Leicesterben született. — 14 éves koráig semmi rendkívüliség nem mutatkozott rajta. Később nagysága s ereje aránytalanul növekedett; 20 éves korában öt mászat játsza emelt. Majd hizásnak indult, s 35 éves korában megmászaltván, hétszáznegy fontnyi súlyal birt s ettől kezdve, mint ritkaság, pénzért mutogatta magát. — Meghalt Stamfordban 1809, s ekkor hét mázsa és harminczkilenc fonttal tetete nehezebb a föld golyómat. Czombjának kerülete 3 láb, 1 hüvelyk, hasmáé pedig 9 láb és 4 hüvelyknyi volt.

1858-ban Berlinben mutogatta magát Hyp-polita kisasszony 18 éves, mikor is 600 fontot nyomott.

1864-ben Hajósról vittek Pestre egy hét éves gyermeket, ki ekkor egy mázsa és 22 font súlyal birt.

Geffery Hudson nevű angol 24 éves korában még nem volt 2 láb magas, és — mi a törpéknél nagy ritkaság, 63 évig élt. Buckingham herceg egy izben, midőn az udvar számára lakomát rendezett, egy hideg pástétomba zárva, az asztalra tétette. Midőn a vendégek egyike a pástétom tetéjét levette, nem kis ijedségére a kis ember lépett elő belőle, s az asztalon a tálak közt sétált.

Az eddig ismert legkisebb törpe másfél láb magas.

Néhány év előtt Magyarországon is mutogatták magukat Jean Petit, Piccolo s Kis Józai nevű törpék.

IV. Csodaszülöttek.

A természet, hogy mily csodás játékokt üz néha szülötteivel, a többek közül következők példák mutatják:

Kr. sz. u. 123. évben Rómában született egy 4 szemű gyermek; 131-ben ugyanott egy 4 lábú; 308. Antiochia külvárosában egy két száju, négy szemű, két fogu, szakálás gyermek; 578-ban Thraciában has és láb nélküli, köldökétől lefelé, s így a has felét is odaérte, halalaku (Syren); 914-ben kutyafejű; 1234-ben Bononiában felső részén összenőtt ikrek, alsó részben emberi szerkezettel; 1290. a konstánzi mezőn oroszlanfejú; 1393-ban a bergi villában bivalyfejú; 1493-ban egy leány, felső részben ember, alól kutyabalu gyermeket szült; 1496-ban a Tiberisben találtott egy gyermek, kinek számár feje, emberi jobb keze, a balkéz elefánt lábához hasonló volt, jobb lába sasé, bal lába bivalyé, női haszerkezet, a mellen kinőtt emlők; 1503. Sveiczban egy pár, köldöküknél fogva összekötött gyermek; 1511-ben Ravennában egy gyermek, sarvval fején, kezek helyett szárnyakkal, egy lábbal, a mell felső részén X, a két emlő helyén Y Y betűk; 1543. Krakóban egy sugárzó szemekkel, barom Orr és szájjal, sarvvalak irtózatos gyermek, hasán szőrös, kacsá-tenyerek és talpak, az emlők helyén majomképek, a köldökön macskafő, mindkét térdén és kézfején egy-egy kutyafő, felfelé hajlott farkkal; 1577-ben febr. 12. Budán egy négykezü, emberarcu, számfőfüllű, a csipőből kinőtt szárnyakkal, hasított körmű tehát lábakkal, bajuszos kort ért; kedvencz mulatsága volt a hajgálás.

Ily csodaszülöttek a Komárommegyében Szönyön 1701-ben okt. 26-án világra jött ikrek Ilona és Judit. Ezeknek tagjaik tökéletesen ki voltak fejlődve, de a két test a hátgerinc végénél össze volt növe. Arczuk elfordulva állott egymástól. Ilon valamivel magasabb s egyenesebb volt Juditnál.

Egy orvos szegény sorsu szüleiktől bizonyos időre megvette s velők Európát beutazta, pénzért mutogatván őket. Anyanyelvükön kívül a franczia és német nyelvet megtanulták, írásban, olvasásban, női munkák készítésében szintén oktatást nyertek. — Sokszor ha Ilona aludt, Judit ébren volt; ha ez munkálkodott, amaz pihent, vagy ha egyik evett, akkor a másik ihatott vagy egyebet tehetett. Az ülés és alszás igen alkalmatlan volt rájuk nézve. Sokszor csokolóztak, néha öszverekedtek, de többnyire békében voltak. — Judit egykor széhhűdést kapott, beszéde meggyengült, elméje tökéletlen lett; ezt Ilona is érezte, elméje nyugtalan lett, testében gyengeséget, rendetlen mozdulatokat érzett. Lipcsében egyszerre jött rájuk a himlő s 1723-ban febr. 22-én néhány perczre egymásután mindketten meghaltak.

Brüsel mellett a múlt években egy jósnó kettős leánykát szült, a mennyiben a fej és felső rész össze volt növe; tehát egy két fejű, két orru, négy szemű, két száju, négy kezű, négy lábú szörnyetegecskét, kintl a lábujjaktól a szájig minden a legteketelesebb kifejlődésű vala. Nagysága 18 hüvelyknyi volt, de alig élt egy óráig.

Londonban nemrégiben egy magánvállalkozó mutogatott egy csodaleányt, ki négy szemmel bír, a négy szem közül kettő fekete, a másik kettő pedig kék. Hajának fele szintén fekete, a másik fele pedig szőke.

1864-ben, májusban Egerben egy csizmadia neje fiut szült, kinek 3 nyelve, s mind kezében, mind lábában hét-hét ujjja van.

(Vége köv.)

A „Csörsz árka.”

III.

Bezsdán, márcz. 23.

A Vasárnapi Ujság 10-ik számában olvasom, hogy az Árokszállás községtől a Tisza felé nyuló úgynevezett „Csörsz árok” eredetének kitudatására mindazok, kik e tárgyról akár adatokat, akár a nép ajkán forgó mondákat tudnak, ezeket a szerkesztőségnek beküldeni sziveskedjenek. A 12-ik számban Lövei Klára k. a. már közölt is egy a nép ajkán forgó mondát. Ehhez párhuzamképen egy majdnem hasonló mondát küldök itt szerkesztő urnak, melyet ezelőtt 15 évvel azon vidéken járván hallottam, és akkoriban irt naplómba híven feljegyeztem.

1850-ik év aug. első napjaiban, Szolnokon még az akkor fönnállt 6 osztályu gymnasiumban végeztet iskoláim után, akkoriban Pétervároslakó szüleimhez mentem szünnapokra. Utam Jászládánynak vitt, hol a vendéglőben estende több polgár ember borozgatott; a borozgatók közül megszólított egyet, hogy vajjon nem volna-e hajlandó illő díjért engem továbbállítani? O vállalkozott és reggel utnak indulánk. Midőn az utunkat átmetező nagy árokhoz értünk, hozzám fordul és megszólít fuvarosom, kérdézvén, hogy vajjon ismerem-e az árkot és történetét? S midőn tagadó választomat hallá, a következő történet elbeszéléséhez fogott:

Azon korban, midőn edes hazánkat a testvér harez gyengíté, midőn a nemzet önnön magával meghasonlott és folytonos viszályban élt; — e zürzavart, e folytonos nemzeti surlódást a szomszéd cseh- és morva rablólovag uraimék is fölhasználva, betértek Magyarországra, hol különösen a felsővidéket foglalták el várakkal, honnét portyázza gyaktorkabb az alsó vidékeket is meglátogatták. Ily alkalomnál történt, hogy egy Czern (Csern) nevű cseh főnök is e vidéken portyázzván, egy magyar főúr leányát megszerette. Követséget küldött a leány atyjához többször, a leányt nőül kéré, de mindig tagadó választ kapott. Végre midőn a leány atyja le nem zárhatta magáról az alkalmatlan kéréket, leányával egyetértve, azon föltételt szabá Czern elé, hogy akkor lehet nevé, ha a Tisza folyásának más irányt ad. Czern azonban hozzáfogott az ásathoz, hogy a Tiszát előbbi medréből kivegye és más irányt adjon neki. Folyt is az ásás két álló évig, — de midőn a munkásokat halállal fenyegették, hogy az ásás mielőbbi bevégezésére bírja, népe fellázadt ellene, a helyszínen ásókkal, kapákkal agyonverte, és a munka félbeszakadt. Azóta van ez árok így felhánva.

Eddig szól a monda, melynek meszerzésége első pillanatra meglátszik.

Végre megjegyzésre méltónak vélem, hogy ez árkot Fekete ároknak is hallám e tájon, később arra jártomban nevezni, nem tudom földjétől-e, melyből hányatott, vagy ásatójától, mert Czern szláv nyelven feketét jelent.

Appel Ede, káplán.

IV.

Uj-Hartyán, márcz. 29.

A Vasárnapi Ujság 12-dik számában Lövei Klára kisasszony a Csörsz királyról egy régi és szép mondával ismertetni meg az olvasót.

E közlés olvasása után tovább folytattam a régi írónál kutatásomat, s két írónál találtam is némi adatot a „Csörsz-árok felől.

Kaprinai tudós író, hajdan a Csörsz-árok czélját kutatván, eredménytelen kutatása után (Hung. Diplomat. pars II. fog 315) így nyilatkozik: „De hoc tam nobili opere, nulla est (quod

ego sciam) in Hungarorum annalibus vel litteris memoria.”

Székelly István, ki Kaprinainál jóval korábban élt, az 1558-ban Krakóban kiadott „Cronica ez világnak yeles dolgairól” című könyvének 139-dik lapján a Csörsz-árokrol említett tesz, mely szöru szóra így hangzik:

„Krisztus után 718-ba Seita Pannonianae Kirallia.

„Ez á Czersz arokiat meg wytta (ujtattá) kit nem azert hittanac Czersz arokiannac, hog azon á Czersz kiral felesiget hozot volna maganac, hanem azert hog az arkot, az Orszagnac oltamara leg előszört az ezenaltatta volna. Ki akort nag mell volt, mint most egy varos arokiá, es á teteien eleuen fac voltac ülteten, kinek az grükerei meg tartottac á töltest, hog be ne omollion. Kiken kapuk voltanac, es ör alloc. — Nem czak egy vagion pedig á fele, hanem töbis vagion, ielesen a Tisza Duna közöt, kie mind é napiglan meg lattanac, de imar á hoszu időt miat be töltettec, kiuel nem á Magiaroc eltenec, hanem az ő előttöc valo nemzetiségec.”

Katonának azon állítását, hogy a Csörsz-árkot Kund vezér fia Curzan vagy Csürs király ásatta volna, egész szemimv teszi Székely István, ki határozottan állítja, mikép a Csörsz-árkat Seita Pannoniának királya Krisztus után 718 körül, már tisztítottá vagy ujítottá.

Igy az árok nem Curzan vagy annak atyja Kund s a hét vezér idejében készült, kik 889 körül szerepeltek, de azok előtt 171 évvel már ké-szen volt, s hihetőleg régebben is, mert annak újítása vagy tisztítása Krisztus után 718-ban szükségsé vált.

Sokkal messzebb, mint a hét vezér kora, kell tehát keresni a Csörsz király kilétét.

Hazánk régiségei érdekében kedves szolgálatot tennének azok, kiknek idejük s módjuk van a régi könyvekben buvárkodni, ha a Csörsz király s árka felől homályos mondákat felderítenék.

Köszöntöm Lövei Klára kisasszonyt, ki szives volt a Vasárnapi Ujság olvasóival megismer-tetni a Csörsz király árkaról ama szép mondát.

Radimeczky Mihály, jegyző.

Egy okmány II. Rákóczy Ferencz idejéből.

„Mi alat irt Nemes Pozsony Vármegyében Templomok assignálására Deputált Commissáriusok, agyuk emlékeztül mindeneknek, a kiknek illik: Hogy a Nemes Magyar Haza conföderált Státusának Szécsényi Gyűlésében három acceptált Religiók dolgában lött megdögyezés; egy Méltóságos vezérő Fejedelem Rákóczy Ferencz Kegyelmes Urunk eő Fejedelemsége Instructiója és ex Superabundanti reánk jött Parancsolattya szerint is, Nemes Pozsony Vármegyében lévő Límpachi lakosokat connumerálván, mivel ott az evangélicus Status superállyá a Catholicust, a Templomot *) cum Pertinentiis assignáltuk az Augustana Confession lövőnek. Melyről adtuk ezen Testimoniális levelünket. Datum Grinaviae die 12. Martii. 1706. Nowotha István (P. H.), Gosztonyi Miklós (P. H.), Losonczy Szigárdó István (P. H.).“

A limbachi egyházi levéltárból közli

Frescka Lajos.

Egyveleg.

— (A vegytan szolgálatá chronologiai meghatározásokról.) Midőn minden egyéb ismerjél hiányzik az iránt: mily idős lehet valamely ember csontváza, a vegytani elemzés a bajból igen bizto-an kiségit. A tudományos vizsgálatok kimutatták, hogy az emberi csonatok a halál előtt 33% szerves anyagot foglalnak magukban, melyből halál után minden 100 esztendő alatt 3% veszel, úgy, hogy 1100 esztendő múlva a szerves anyagoknak semmi nyoma nem marad a csontokban. Ennélfogva tehát a csontokban található szerves alkatrészek mennyiségéből 1100 éven alól kitudható, hány éves lehet az illető ember; és így a vegytan sok fontos chronologiai kérdés megoldásánál igen nagy szolgálatot tehet. — Dr. B. L.

*) A templomot 1558. az evangélicusok építették. 1583-1637 evangélicusok, 1637-1648 r. katolikusok, 1648-1673 ismét evangélicusok, 1674-1706 ismét r. katolikusok, 1706-1716 megint evangélicusok bírták, s 1716 óta folyvást a r. katolikusok bírák. F. L.

PIRNITZER TESTVÉREK

pénzváltó- és bizomány-üzlete Pesten, Dorottya-utca 10-ik szám alatt,

foglalnak:

1. Mindennemű állam- és iparpapírok, sorsjegyek, földterhermentesítési és elsőbbségi kötvények, záloglevelek, arany- s ezüstpénzmenek, bankjegyek és devisek bevásárlásával s eladásával.
2. Magyar bank- és iparpapírok bevásárlásával s eladásával.
3. Mindennemű értékpapírokra kölcsönadással s az előlegezett összeg vagy egyszerre, vagy részletenként fizethető vissza.
4. Utalványok s hitelek kibocsátásával, Európa bármely váltópiacára, tetszés szerinti látra.
5. Lejárt szelvények és kötelevények beváltásával s kihuzott sorsjegyek leszámlálásával.
6. Kiszorolható mindennemű értékpapírok megvizsgálásával.
7. Működési körükbe vágó minden megbízások elvállalásával s azok elintézésével, a pesti, bécsi s külföldi számlákra,

a legmértányosb föltételek alatt.

Ajánljuk továbbá értékpapíroknak bevásárlását

részletfizetések mellett,

mint azok legkönnyebb beszerzési módját. — Az összegek, valamint a fizetési határidők egészen a vevők tetszése szerint osztanak fel, kiszorolható értékpapíroknál, az első részlet befizetésével a netaláni nyeresemény már a vevőnek azonnal s egyedül birtokába esik.

Kamatkozó papírok azonban azon előnyt nyújtják, hogy a szelvények a vevő birtokába mennek át, s így a beszedendő kamatok csaknem azon összeg-többséget, melyekkel az értékpapírok a napi árfolyam szerint magasban vásároltak meg, egyszerszorzózzák.

Hogy a t. ez. közönségnek bármennemű sorsjegyek beszerzéséhez megkönnyítet-hessék, s hogy mindenkinek alkalom nyújthatassék, csekély havi részlet-fizetéssel saját választása szerint egyidejűleg legalább is 5 darab különönmű sorsjegyek birtokába jutni, alább következő összeállításokat rendeztünk:

4 1/2 ft. havonként:	1 Windischgrätz-, Waldstein-, Como-, Keglevich-, Rudolf-sorsjegy.
6 "	1 Salm-, Genois-, Windischgrätz-, Keglevich-, Rudolf-sorsjegy.
7 "	1 1864-iki 50 fto, Pálffy-, Genois-, Windischgrätz-, Keglevich-sorsj.
8 "	1 4% triezsti 50 fto, Como-, Pálffy-, Waldstein-, Rudolf-sorsjegy.
8 1/2 "	1 1839. 50 fto, Salm-, Pálffy-, Windischgrätz-, Keglevich-sorsjegy.
9 "	Eszterházy-, Clary-, Waldstein-, Keglevich-, Rudolf-sorsjegy.
9 1/2 "	1 4% gőzhajózási, budai, Waldstein-, Windischgrätz-, Rudolf-sorsj.
10 "	1 1864-iki 100 fto, Pálffy-, Waldstein-, Windischgrätz-, Keglevich-sj.
11 1/2 "	4% triezsti 100 fto, Salm-, Genois-, Waldstein-, Rudolf-sorsjegy.
12 "	1 hífel, 1864-iki 50 fto, Salm-, Waldstein-, Keglevich-sorsjegy.
12 1/2 "	1 1860-iki 100 fto, 1864-iki 100 fto, Salm-, Genois-, Rudolf-sorsj.
14 "	1 hífel, 1860-iki 100 fto, 1864-iki 50 fto, Salm-, Rudolf-sorsjegy.
16 "	1 4% 1854-1 250 fto, 1864-1 50 fto, Clari-, Waldstein-, Keglevich-s.
18 "	1 hífel, 1860-iki 100 fto, 1864-iki 100 fto, 1839-iki 50 fto sorsj.
22 "	1 1839-iki egész, Salm-, Waldstein-, Keglevich-, Rudolf-sorsjegy.
24 "	1 1839-iki egész, Salm-, Waldstein-, Keglevich-, Rudolf-sorsjegy.
30 "	5% 1860-iki 500 fto, 1864-iki 50 fto, Genois-, Clary-, Rudolf-sj.

Részletes sorshuzási tervek, valamint részletfizetési programok ingyért szolgáltatnak ki.

Különösen előnyösek az általunk rendezett

társasjátékok 10 részesre,

melynek a részvevők mindegyike vagy 20 hó alatt havonkénti, vagy 20 hó alatt 1/4 évenkénti részletben egyenlő összeget fizet. Az első részlet lefizetése alkalmával a részvevők mindegyikének részletfizetési levelek kézbesítettek, melyben az illető 10 sorsjegyre feljegyezve van, s a tagtársak mindegyike tizedrésze mind a 10 sorsjegyre játszik. Az utolsó részlet lefizetése alkalmával a részvevők mindegyikének egy eredeti sorsjegy szolgáltat ki. Ezen társasjátékok azon előnnyel kínálkoznak, hogy hosszabb idő alatt 10 különönmű sorsjegyre játszik, s végül az utolsó csekély részlet-összeg lefizetése által egy eredeti sorsjegy birtokába jut. A jelenre nézve ajánljuk következő társasági biztosítóleveleinket:

A. 10 hitelintézeti sorsjegyre 7 ft. 60 kr. alatt 20 havi részletfizetéssel.
B. 10 1864-iki 100 fto sorsj. 5 " 25 " 20 havi "
C. 10 1864-iki 50 fto sorsj. 2 " 65 " 20 havi "
D. 10 1860-iki 100 fto sorsj. 5 " 75 " 20 havi "
E. 10 hitelintézeti sorsjegyre 9 " 75 " 20 egy negyedévi részletfizetéssel.
F. 10 1864-iki 100 fto sorsj. 7 " 25 " 20 egy negyedévi "
G. 10 1864-iki 50 fto sorsj. 3 " 65 " 20 egy negyedévi "
H. 10 1860-iki 100 fto sorsj. 8 " " 20 egy negyedévi "
I. 50 Rudolf-sorsjegyre 3 " 60 " 20 havonkénti "
K. Minden ausztriai sorsjegy 4 " " 25 egy negyedévi "

Az I. alatti társaságban 10 személy 50 különféle Rudolf-sorsjegyre játszik, azaz: annak 10-ed részére, s az utolsó részlet lefizetése alkalmával a részvevők mindegyike 5 darab eredeti Rudolf-sorsjegyet vesz át.

A K. alatti társaságban 20 személy minden ausztriai sorsjegyre játszik, ehhez járul egy bádeni sorsjegy, 6 1/4 éven át; az utolsó részlet lefizetésekor a sorsjegyek árfolyam szerint eladnak, s az abból bejött összeg egyaránt felosztatik.

Ezen társaságok bármelyikébe egyszor is helyelhetnek, anélkül, hogy egyik részvevő a másikkal törődjék. Ezen összeállításoknál s egyáltalában részlet-fizetésekre eladókánál, a sorsjegyek a napi árfolyam szerint számítatnak 6% hozzáadással évenként és 1/4% provisio.

Még arra is bátrak vagyunk a t. ez. közönséget figyelmeztetni, hogy kívánatra különönmű sorsjegyeket állítunk össze, s azokat tetszés szerinti határidőre történendő részletfizetésekre áruba bocsátjuk, melyek különösen alakul magány sorsjegy-társulatoknak ajánljuk.

Más pénzváltó-házak által — részletfizetési álleletek illetőleg — hirdetett kombinációk általunk is eszközöltetnek, s az erre vonatkozó kérdésekésre gyors kivitel biztosítottatik.

IGERVÉNYEK

mindennemű sorsjegyekre és minden sorshuzásra, nálunk legújtabb árón kaphatók. Az 1864-iki évi december 1-jén történt 1864-iki sorsjegyek kiszorolásánál a 808-ik sorozat huzatott ki 1-50 számmal, s igérvényekre általunk adatott ki — 2000, 1000, 400 stb. nyeresémennyel.

Vidéki megrendelések gyorsan s pontosan teljesítetnek és azok postai utánvételtel is eszközöltetnek.

Bizományosoknak, részletfizetési leveleink s igérvényeink eladásánál a lehető legnagyobb kedvezmény biztosítottatik. 967 (6-52)

Előfizetési fölhívás

Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok

1865. diki

aprilis—juniusi évnegyedi s aprilis—decemberi háromnegyedévi folyamára.

Előfizetési föltételek:

(a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt, postán küldve vagy Buda-Pesten házhoz hordva)

Évnegyedre, azaz: aprilis—juniusra mind a két lapra	2 ft. 50 kr.
Évnegyedre, azaz: aprilis—juniusra csupán a Vasárnapi Ujságra	1 " 50 "
Évnegyedre, azaz: aprilis—juniusra csupán a Politikai Ujdonságokra	1 " 50 "
Háromnegyedévre, azaz: aprilis—decemberre mind a két lapra	7 " 50 "
Háromnegyedévre, azaz: aprilis—decemberre csupán a Vasárnapi Ujságra	4 " 50 "
Háromnegyedévre, azaz: aprilis—decemberre csupán a Politikai Ujdonságokra	4 " 50 "

A pénzes levelek bérmentes küldése kéretik.

A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok kiadó-hivatala.

(Pesten, egyetem-utca 4-ik szám.)

A Vasárnapi Ujság f. é. Január — márcziusi teljes számu példányai folyvást kaphatók.

Megrendelési ár 1 forint 50 krajczár.

Kiadó-tulajdonos Heckenast Gusztáv. — Nyomatott saját nyomdájában Pesten, 1865 (egyetem-utca 4-ik szám alatt).

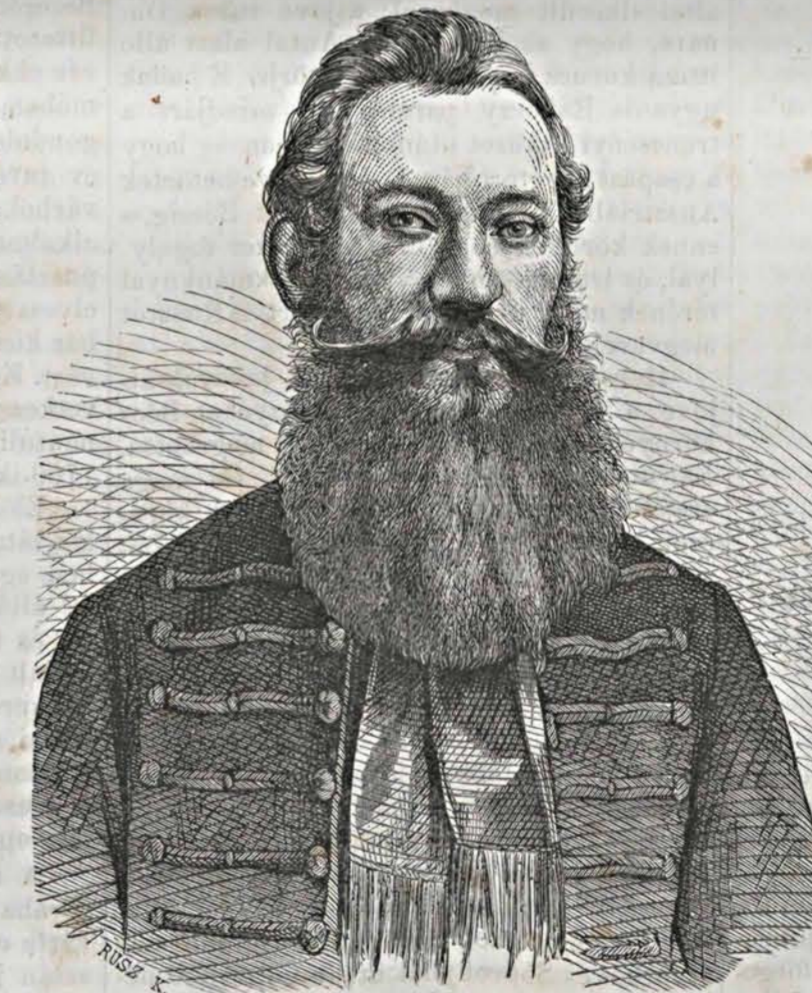
Pest, aprilis 9-én 1865.

Előfizetési föltételek 1865-dik évre: a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 10 ft. — Fél évre 5 ft. Csupán Vasárnapi Ujság: Egész évre 6 ft. Fél évre 3 ft. — Csupán Politikai Ujdonságok: Egész évre 6 ft. Fél évre 3 ft.

Hirdetési díjak, a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságokk illetőleg, 1863. november 1-től kezdve: Egy, négyezer hasábjott petit sor ára, vagy annak helye egyszeri ígatásnál 10 krba; háromsor- vagy többszöri ígatásnál csak 7 krba számítatik. — Külföldre nézve kiadó-hivatalunk számára hirdetményeket elfogad, Hamburg és Altonában: Haasenstejn és Vogler. — M. Frankfurtban: Otto Mollén és Jaeger könyvkereskedése; Bécsben: Oppellik Alajos. — és Pesten: a kertész-gazdaságtal ügynökség Is. Jászter, 14. sz. a. Bélyeg-díj, külön minden ígatás után 30 ujkr.

Pesty Frigyes.

Pesty Frigyes egyike azon zaj nélkül, de öntudatosan s rendszeresen működő hazafiaknak, kiket pályájokon semmi közbejött akadály vissza nem riaszt és meg nem tántorított s kik a legnehezebb időkben is bebizonyították, hogy elveikért nemcsak küzdeni, de szenvedni is képesek. Pesty Frigyes nagy buzgalmat fejtett ki leginkább hazai iparintézetek körül, de a mellett irodalmi s társadalmi működése sokáig szolgált mintegy vezérfényül a sötétebb napokban, különösen születési s tartózkodási helyén, a Bácskában, melyet a korábbi balszillagzat több évig elszakasztva tartott az anyaországtól. Itt ez elszakasztott szép vidéken kétszeres szükség volt egy hazafiai szellemű, tiszta jellemű zászlótartóra mind a szellemi, mind az anyagi téren. S Pesty Frigyes, sok akadályllyal szerencsésen megküzdvé, épen e legmostohább korszakban, 1858-ban alapított Temesvárott, az akkori Temesi bánóság és Szerb vajdaság fővárosában egy magyar lapot, melynek irányja s szelleme fényes bizonyosságul szolgált arra, hogy a Bánóság csak névszerint volt elválasztva az országtól, de szellemileg, erkölcsileg vele egy elválhatlan testületet képezett.

PESTY FRIGYES.

Pesty Frigyes született Temesvárott 1823. márczius 3-án, szerény polgári állású szülőktől. Iskoláit elvégezvén, a katonai kormány-széknél nyert alkalmazást, melyből azonban az 1848-ki események ki és tova ragadták. Viddinből 1849. októberben visszatérve, két ízben veszté el személyes szabadságát. Az 1850. év végével Temesvárott alakult kereskedelmi s iparkamara egyhangulag a bő ismereteiről ismert Pestyt választá meg titkárnak, mely minőségben egész mult évig üdvösen működött. Mint ilyen, nemcsak az intézetnek az ő terve szerinti szervezése által, de főleg helyes nemzetgazdasági elvek terjesztése, hazánk déli vidékeinek s ezek anyagi viszonyainak ismertetése s czél szerinti polgári intézmények létrehozatala által nagy érdemeket szerzett magának. Az általa nyomtatásban kiadott

évi jelentések úgy szólván legelső forrásokul szolgálnak a Bánóság anyagi viszonyainak statistikájára. Mint a kereskedelmi kamara küldöttje vett részt a Bécsben 1857-ben tartott statisztikai kongresszusban is, hol azon kevesek egyike volt, kik hazánkat e téren képviselték. Az ugyanazon évben alakult temesvári gazdasági egyesület szintén titkárrul választá. 1858-ban bentazá Krassómege bányavidékét, a bányaiparra vonatkozó adatok gyűjtése végett. Ha áttérünk Pesty irodalmi működésére, úgy találjuk, hogy ez eleinte (1851 óta) csak

sági állapotok ismertetése, és a magyar törekvések észszerű magyarázata tartozott feladatai közé.

1858-ban indította meg és szerkesztette sok küzdés között a „Delejtű” című ismeretterjesztő hetilapot, mely nagybecsű tudományos cikkei és jól választott szépirodalmi közléseinél fogva nemcsak jókora közönség tetszését, de az egész journalistika méltánylását is ki tudta magának vinni; 1861-ben lemondván a lap szerkesztéséről, ez rövid idő mulva más kezek között egészen megszűnt.

Az újabb alkotmányos világban Pesty nagy részt vett a megyei közéletben. Temes megye főispánja tiszteletbeli főjegyzővé nevezte ki; 1861-ben pedig az ujaradi kerület követ-jétül választá, s mint ilyen, tagja volt az 1861-ki országgyűlésnek.

1862-ben a kereskedelmi kamara megbízásából a londoni világ-iparműkiállítás látogatá meg, mely alkalommal Német-, Franciaország-gor, Belgiumot és Hollandiát is beutazta.

Még 1859-ben tisztelék meg a m. tud. akademia levelezői tagsággal; székfoglalóul nagyérdékű értekezést tartott „A templariusokról Magyarországon”, mely az Akademiai Értesítőben, de külön nyomtatva is megjelent. Azóta jelent meg tőle: „Zsigmond király fogságának ideje” (a Tudományos Értekezésben), „A temesi bánóság monographiái” (a Budapesti Szemle 44., 45. füzetében), „Temesvármegye főispánjai, a temesvári pasák és tartományi elnökök” (a Magyar Történelmi Tár XII. kötetében). A nagy szorgalommal szerkesztett „Világtörténelmi napló” még várja megjelenését.

A magyar helynevek magyarázata körüli buvárlata egy részét a „Temesvári Zeitung”-ban tette közzé, melyek annak idejében nagy figyelmet gerjesztettek az itt először helyesen földolgozott tárgy iránt. Buvárlatai öregbítése végett a helytartósághoz folyamodott, a honnan legújabbban az ügy a m. tud. akademia elé került.

Pesty egyik főmunkája Temesvár városának és Temes megyének kimerítő monogra-